

Cinsel Senaryolar (Şemalar) ve Heteroseksüel Saldırganlık*

- Özet Çeviri -

Hatem Öcel

Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
hatemocel@yahoo.com

Sorumlu ve doyumlu bir cinsel ilişkiye girebilmek ergenliğin temel gelişimsel amaçlarından biridir. Cinsel ilişki yaşayabilmek için evli olmak gerekliliği birçok batı toplumu için modası geçmiş bir durumdur ve cinsel olarak aktif olma yaşı sürekli düşmektedir (Moore ve Rosenthal, 1993). Gençlerin cinsel ilişki yaşadıkları insan sayısı artmaktadır. 1991 yılında yapılan dünya çapındaki bir anket çalışmasında Almanya'da 14 yaşındaki kızların %60'ının, erkeklerin ise %63'nün karşı cinsten biriyle öpüştüğü ya da ona sarılıp yattığı rapor edilmiştir. Yine 17 yaşındaki kızların %65'i, erkeklerin ise %59'u cinsel ilişki deneyimleri olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum cinsel özgürlük gibi görünse de konunun bir de görünmeyen karanlık tarafı vardır. Gençlik çağında kurulan cinsel ilişkilerde sıklıkla cinsel saldırganlık yaşanmaktadır. Yine Almanya'da 1998 yılında yapılan tarama çalışmalarında yaş ortalaması 17.7 olan kızların %12'si öpüşmek için; %11'i ise cinsel ilişkiye girmek için kendilerine zor kullanıldığını ve %6'sı ise tecavüze uğradıklarını bildirmişlerdir. Benzer bulgular diğer ülkelerde yapılan çalışmalardan da elde edilmiştir (Bkz., Miller, Christopherson ve King 1993; Moore ve Rosenthal, 1993).

İsteğe dayalı (rızaıyla) ve zorla gerçekleşen cinsel ilişki ergenlik cinselliğinin iki farklı yönüdür. Cinsel saldırganlık burada partnerin isteği dışında cinsel ilişkiye girebilmek için sözel baskı ya da fiziksel güç kullanımını içeren herhangi bir davranış olarak tanımlanmaktadır. Cinsel saldırganlık her iki cinsten de görülmekle

birlikte daha çokerkeğin kadına uyguladığı cinsel saldırganlık davranışı üzerinde durulmaktadır (Hickson ve ark., 1994). Cinsel saldırganlıkla ilgili çalışmalarda erkeklerin cinsel ilişki yaşayabilmek için neden zor kullandıklarına ilişkin üç farklı açıklama ortaya konulmuştur.

1. Bir açıklamada cinsel saldırganlığın bir üreme stratejisi olarak evrimsel kökenine önem verilmiştir. İsteğe dayalı cinsel ilişki sınırlandırıldığında, tecavüz üremenin bir yolu olarak kavramlaştırılmaktadır (Malamuth ve Heilmann, 1998).

2. Diğer bir açıklama ise sosyokültürel çevreye ve kültürel normlardaki cinsel saldırganlığa odaklanmaktadır. Toplumdaki cinsiyet kalıp yargıları ve pornografiye ulaşabilmenin cinsel saldırganlığı nasıl etkilediğine bakılmıştır (Sanday, 1981).

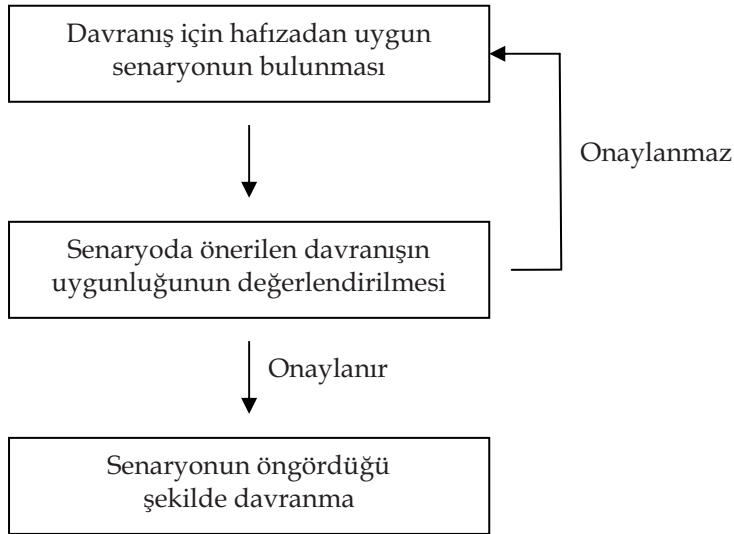
3. Diğer bir açıklamada ise belirli bir kültürel yapı içinde gelişen bireyin davranışları, duyguları ve bilişleri üzerine odaklanılmıştır. Bu açıklama sosyal saldırganlık davranışının nasıl kazanıldığını açıklayan sosyal öğrenme teorisini, cinsel saldırganlıkla ilgili bilgi işleme süreciyle ilgilenen sosyal bilişsel teorileri ve cinsel saldırganlıktaki duyuşsal süreçlere odaklanan diğer yaklaşımları içermektedir (Simon ve Gagnon, 1986).

**Cinsel Davranışlara Rehberlik Eden
Cinsel Senaryolar (Şemalar)**

İsteğe dayalı ya da zorla kurulan cinsel ilişkilere belirli bilişsel senaryolar/şemalar (cognitive scripts) eşlik eder.

Bilişsel senaryolar, “belirli bir bağlam içinde gerçekleşen olaylar dizisi” olarak betimlenen bilgi yapılarından oluşmaktadır (Schank ve Abelson, 1977, sayfa, 41). Bu bilgi yapıları, başkalarını gözleyerek ya da kişinin kendi deneyimleri yoluyla kazanılabilir. Huesmann’ın (1998) sosyal bilişsel yaklaşımına göre, genel olarak gösterilen sosyal davranış ve özel durumlarda gösterilen saldırgan davranış erken yaşlardaki sosyalleşme sürecinde kazanılmış olan davranış repertuarı tarafından kontrol edilmektedir. Davranışların sonuçları ve davranışta bulunan kişiden beklenen davranış şekli ve durumsal özellikler davranışın türünü belirlemektedir. Hangi senaryonun uyarılacağı ve kişinin davranışına rehberlik edeceği ilk sosyal bilginin bilişsel olarak işlenmesine bağlıdır. Huesmann (1998, sayfa, 87) bunu “durumla ilgili bir senaryonun çağrılması için sezgisel kısayol arama süreci” olarak kavramsallaştırmaktadır. Huesmann’ın (1988, 1998) bu modelindeki kritik bağlantı şeklinde gösterilmiştir.

Şekil 1: *Bilişsel Senaryolar ile Davranış Arasındaki İlişki (Huesmann, 1998)*

Model senaryoların açık davranışa dönüşmesine, belli bir tepkinin belli bir koşulda uygun olup olmadığını belirleyen normatif inançların aracılık ettiğini göstermektedir. Örneğin çocuk provoke

edildiği bir durumda saldırgan senaryoyu harekete geçirirse, senaryoya uygun davranma kararı kendisini provoke eden kişiyle arasındaki rol ilişkisinden etkilenecektir. Yani yetişkin bir otoriteden gelen benzer bir davranışa maruz kaldığında saldırganlıkla karşılık vermezken kendi akranından gelen böyle bir davranışla karşılaştığında saldırganca tepki gösterecektir. Çocuğun normatif senaryoyu öğrenmemiş olması onun uygun olmayan şekilde belki saldırganca davranışta bulunmasına neden olacaktır (Eron, 1987).

Cinsel senaryoların içinde aktörün ve cinsel partnerinin kişilik özellikleri ve davranışları karşılıklı etkileşim içinde yer almaktadır. Senaryolar tarafından önerilen davranışsal seçeneklerin normatif uygunluğunun değerlendirilmesi için, partnerin ve onun olası hislerinin ve davranışlarının senaryolaştırılmış sunumu, belirli bir heteroseksüel ilişkide uygun senaryoların geri çağrılması ka-

dar kritik bir öneme sahiptir. Senaryolar, öğrenme yoluyla önce gözleyerek ve taklit ederek sonra pozitif pekiştirilerek kazanılır. Benzer bir durum cinsel davranışa ilişkin senaryoların

oluşturulması için de geçerlidir. Toplumlarda hangi tür cinsel davranışların uygun görüldüğüne ve ilişkiye giren tarafların nasıl davranacaklarına ilişkin belli kabuller vardır. Yapılan birçok çalışmada, cinsel senaryolara ve ilk randevuda yapılması gerekenlere dair, kadın ve erkek arasında bir anlaşma olduğu görülmüştür (Rose ve Frieze, 1989). Ayrıca kadın ve erkeğin farklı senaryoları olduğu da saptanmıştır. Erkeğe, ilişkiyi başlatıcı aktif bir rol verilirken kadına ise ilişki teklifine cevap veren daha pasif bir rol verilmektedir (Rose ve Frieze, 1993).

Cinsel Senaryolardaki (Şemalardaki) Toplumsal Cinsiyet Farklılıkları

Karşı cinse yönelik davranışlar diğer sosyal davranışlardan daha fazla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyete özgü roller aynı zamanda karşı cinsle kurulan ilişkide nelerin normal kabul edildiğine dair toplumsal uzlaşmaları da belirler (Jakson, 1978).

Kadın ve erkek kendi cinsel ilişkilerinde farklı senaryolar oluştururlar. Kadın ve erkeğin ilişkideki fiziksel yakınlığın düzeyine ilişkin beklentileri farklıdır, kadın daha mesafeli olmayı tercih ederken erkek daha samimi bir ilişkiyi tercih etmektedir. Yapılan bir çalışmada erkeklerin karşı cinsten gelen cinsel ilişki teklifini kadınlardan daha fazla kabul ettikleri görülmüştür. Erkeklerin sadece seks için karşı cinsten biriyle birlikte olma senaryoları vardır. Bu senaryodan dolayı erkekler karşı cinsle aralarında duygusal bir bağ olmadan da cinsel birliktelik kurabilirler (Oliver ve Hyde, 1993).

Alkins ve arkadaşları (1996) tarafından iyi, kötü ve tipik çıkmalara (date) ilişkin algı bakımından cinsiyet farkına bakılmıştır. İyi ve tipik çıkmaların özellikleri konusunda kadın ve erkek arasında fark görülmezken kötü çıkmaların özellikleri konusunda fark olduğu görülmüştür. Kadınlar, karşı

cinsin kendileriyle seks hakkında imalı konuşmalarını ve dokunma isteklerini rahatsız edici olarak tanımlarken, erkekler ise ilişkide karşı cinsin cinsel ilişki tekliflerini reddetmesini rahatsız edici olarak tanımlamışlardır.

Cinsel senaryolardaki toplumsal cinsiyet farklılıkları, cinsel saldırganlığın, toplumsal cinsiyet rollerine göre açıklanmasıyla ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet rollerine göre erkek davranışı baskın ve aktif, kadın davranışı itaatkar ve pasif olarak tanımlanır. Tecavüz, baskın-itaatkar, yarışmacı ve cinsiyet rolü kalıpyargılı kültürün psikolojik ve mantıksal bir uzantısıdır. Cinsel saldırganlığın kültürel koşulları araştırıldığında toplumsal cinsiyet rol sosyalleşmesi ile cinsel etkileşimler arasındaki bağlantıyı gösteren iki durum ortaya çıkmaktadır: 1) Erkekler, kadınların sözel olmayan hareketlerini olduğundan daha fazla cinsel içerikli olarak algılamaktadırlar. 2) Maço kişilik, erkeksi olmanın cinsel saldırganlığa yol açan ekstrem bir şekli olarak tanımlanmaktadır (Burt, 1980).

Cinsel senaryoların bir parçası cinsellikle ilgili niyetlerin nadiren açık olarak ifade edilmesi ve çoğunlukla imalı davranışlarla belli edilmesidir. Bu imalı yolla ifade etmekten kaynaklanan yanlış anlaşılmalardan oluşmaktadır. Abbey'in (1991) yaptığı bir çalışmada kadınların üçte ikisi, arkadaşça olan bazı davranışlarının en az bir kez yanlış anlaşılacak şekilde cinsel bir davet olarak algılandığını ifade etmişlerdir. Karşı cinsin davranışlarına ilişkin yorumları anlamak için yapılan video gösterilerinde ve gözlemlerde erkek izleyicilerin, kadın izleyicilere göre kadınların davranışlarını daha ayartıcı, rastgele ilişkiye giren ve daha seksi olarak algıladıkları saptanmıştır. Ergenlerde cinsiyetler arasındaki bu farklılık yaş ve cinsel deneyimlerin artmasıyla birlikte azalma yerine daha çok artış göstermektedir.

Abbey (1991), karşı cinsle girilen ilişkiyede yanlış anlaşılmanın tarafların birbiriyle açık konuşması yoluyla çözülebileceğini ifade etmektedir. Ancak eğer yanlış anlayan taraf ısrarını sürdürürse o zaman cinsel saldırganlık riski baş gösterir. Abbey ve arkadaşlarına (1996) göre tecavüze uğrayan kadınlar, baskıyla cinsel ilişki kuranlardan ve baskıyla cinsel ilişki kuran kadınlar da isteyerek cinsel ilişki yaşayanlardan daha fazla yanlış anlaşıldıklarından sözetmişlerdir. Erkekler partnerlerinin davranışlarına kadınlardan daha fazla cinsel anlam yükleme eğilimi göstermektedirler. Dolayısıyla da onların bu yanlış anlamlandırmaları birlikte olmak için partnerlerine zor kullanmalarına yol açmaktadır.

Cinsel senaryolardaki cinsiyet farklılıkları ve bu farklılığın cinsel saldırganlığa etkisi, maço kişilik olarak tabir edilen erkek özelliklerine odaklanan araştırmalarla ortaya konulmuştur. Bu erkekler geleneksel erkek cinsiyet rolüyle fazla özdeşim göstermektedirler ve dolayısıyla aşırı erkeksi olarak tanımlanırlar. Maço erkek tipinin ideolojik senaryosu, geleneksel normatif toplumsal cinsiyet ideolojisinin yapıcı ve birleştirici gücü değil yıkıcı gücü vurgulayan aşırı erkeksi bir formudur (Mosher, 1991). Moscher ve Sirkin'in (1984) Aşırı Erkeksilik Envanteri'nde maço kişiliğin üç tutumsal ögesi üzerinde durulmaktadır: Duygusuz cinsel tutumlar, erkekçe şiddet ve heyecan verici tehlike. Birçok çalışmada maço erkek tipiyle cinsel saldırganlık arasında ilişki bulunmuştur. Maço erkeğin cinsel senaryosu istediği cinsel ilişkiyi gerçekleştirebilmek üzerine kuruludur.

Cinsel Senaryoların Oynanması : Belirsiz İletişim ve Cinsel Saldırganlık

Toplumda kadınların cinsel istek ve taleplerini açıkça ortaya koymamaları gerektiği konusunda ortak bir kanı vardır. Geleneksel senaryoya göre karşı cinsle

olan ilişkide, ilişkiyi başlatmak ve ilerletmek için aktif rolü erkeğin alması beklenir. Kadının erkeğin cinsel ilişki teklifine hayır demesi gerçek bir hayır anlamına gelmeyebilir, sadece erkeğin ısrarını devam ettirmesi sonucunda ortadan kalkabilecek simgesel bir direnç göstermedir (van Wie, Gross ve Marx, 1995).

Simgesel direnç (token resistance) davranışının erkeğin cinsel zorlamasını haklı göstermesinde işe yarayan bir mit ya da kadının karşı cinsle olan ilişkisinde kullandığı bir strateji olup olmadığı tartışmalıdır. Simgesel direnç, kadının cinsel ilişkiye girmek istemediğini belirtmesine karşın aslında cinsel ilişkiye girmek için gönüllü olması olarak tanımlanmaktadır (Muehlenhard ve Hollabaugh, 1988). Psikoloji bölümünde okuyan kız öğrencilerle yapılan bir çalışmada öğrencilerin %40'ı ilişkilerinde en azından bir kere simgesel direnç gösterdiklerini ifade etmiştir (Muehlenhard ve McCoy, 1991; O'Sullivan ve Allgeir, 1994; Scotland ve Hunter, 1995; Sprecher, Hatfield, Cortose, Potapova ve Levitskaya, 1994).

Muehlenhard ve Hollabaugh (1988) simgesel direnç gösterme davranışının daha geleneksel olan cinsiyet kalıp yargılarıyla, kişiler arası şiddeti onaylama davranışıyla ve kadınların cinsel ilişkide zor kullanılmasından hoşlandıkları yönündeki inanışlarla ilişkili olduğunu saptanmışlardır. Simgesel direnç gösteren kadınların göstermeyenlere göre daha geleneksel cinsel senaryolara (şemalara) bağlı oldukları görülmüştür. Simgesel direnç göstermenin nedenleri arasında rastgele ilişkiye giren birisi olarak algılanma korkusu, kontrolünü kaybetmemeyi isteme ve doğum kontrolü yapamayacak olma gibi nedenler çoğunluktadır. Simgesel direnç gösterme davranışının bazı olumsuz sonuçları vardır: Öncelikle dürüst bir iletişimi engeller, kadının manipulatif görünmesine ve erkeğin kadının itirazlarını ciddiye

almamasına yol açar. Simgesel direnç göstermeyle cinsel kurban olma ihtimalinin artışı arasında bağlantı olduğu gösterilmiştir.

Son yıllardaki araştırmalar, simgesel direnç göstermenin sadece kadınların davetkar davranışlarıyla sınırlı olmadığını aynı zamanda erkekler arasında da bu davranışı göstermenin oldukça yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Amerika'da yapılan değişik çalışmalardan elde edilen, erkeklerin simgesel direnç gösterme oranları %40'ı aşmaktadır (O'Sullivan ve Allgeier, 1994).

Cinsel ilişkideki belirsiz (açık olmayan-ikili) iletişimin tek şekli simgesel direnç gösterme değildir. Uyma ya da kabul etme (compliance) davranışı, yani istemediği halde cinsel ilişkiyi kabul etme, geleneksel cinsiyet kalıp yargılarıyla ilişkili olarak ortaya çıkan cinsellikteki yanlış iletişimin bir diğer biçimidir. Shotland ve Hunter'ın (1995) yaptığı bir çalışmada kadınların %38'nin partnerinin ilişki isteğini kabul ettiği görülmüştür. Amerika'daki bir örnekleme de kadınların %55'nin erkeklerin ise %35'nin, karşı cinsten gelen ilişki talebine, isteksizce olumlu cevap verdikleri görülmüştür (Sprecher ve ark., 1994). Birçok araştırma bulgusu, karşı cinsle cinsel ilişki kurmaya çalışırken hem kadınların hem de erkeklerin sık sık simgesel direnç ve gerçekte istemediği halde kabul etme davranışları gösterdiklerini ortaya koymuştur.

Erkeklerin partnerlerinin simgesel direnç gösterme ve kabul etme davranışlarını nasıl algıladıklarına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda, erkeklerin, kadınların gösterdikleri simgesel direnç davranışlarını göz ardı ettikleri ve cinsel saldırganlık davranışları ile algıladıkları simgesel direnç arasında ilişki bulunduğu görülmüştür. Daha da önemlisi eğer kadının direncinde dürüst olmadığını düşünürse, erkeğin kadının itirazlarını

dinlemeyeceği ve cinsel ilişki konusundaki ısrarını sürdüreceği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla algılanan itaat etme davranışı da simgesel direnç gösterme davranışı kadar cinsel saldırganlıkla ilişkilidir (Koss, Gidycz ve Wisniewski, 1987; Koss ve Oros,1982).

Ergen kadınların, %51.6'sının cinsel ilişkilerinde simgesel direnç davranışı, %33.2'sinin ise kabul etme davranışı gösterdikleri araştırma verilerinden elde edilmiştir. Simgesel direnç gösterme ve itaat etme davranışlarının her ikisinin de cinsel ilişki kurbanı olmayla anlamlı bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Benzer sonuçlar erkek örneklemeden de elde edilmiştir. Erkeklerin %46.1'i simgesel direnç gösterdiğini ifade etmiştir. Cinsel saldırganlık davranışlarıyla simgesel direnç gösterme davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, kadında algılanan simgesel direnç (erkeklerin %43.6'sı tarafından bildirilmiştir) ve algılanan kabul etme de (%21.4) erkek örnekleme de bulunan yüksek cinsel saldırganlık puanlarıyla ilişkilidir. En çok cinsel ilişki kurbanı olanların, partnerine ve cinsel ilişkiye karşı belirsiz duygular (anksiyete ve hayalkırıklığı korkusu) içerisinde olmaları nedeniyle simgesel direnç gösteren kadınlar olduğu saptanmıştır (Krahe, Scheinberger-Olwig, Waizenhöfer ve Kolpin, 1999).

Cinsel ilişki için belirsiz duyguları olan erkekler yüksek saldırganlık puanları alırken, başka partnerlerle ilişkileri olduğu için simgesel direnç gösteren erkeklerde ise düşük saldırganlık puanları saptanmıştır. İlişkiye yönelik hislerin belirsizliğinden dolayı hayır demek ile dış faktörler (doğum kontrolü ya da yorgunluk gibi) yüzünden ilişkiyi reddetmek birbirinden farklıdır. Sadece partnere ve ilişkiye duyulan belirsizlikte cinsel saldırganlık ve kurban olma ihtimali yüksektir.

Cinsel Senaryolar ve "Gerçek Tecavüz" Senaryoları

Taraflar arasındaki isteğe dayalı cinsel etkileşimler, senaryolar (şemalar) içinde şekillenmektedir. İsteğe dayalı olmayan cinsel ilişkilerin ya da tecavüzün de senaryolara uygun olması mümkündür. Tecavüz senaryoları insanların çoğunluğu tarafından tecavüz olarak görülen durumları tanımlamaktadır (Howard, 1984; Jakson, 1978). Bir çok araştırmacı gerçek tecavüz senaryolarının, tecavüz olarak düşünülen olayın yorumlanmasına ilişkin bir çatı oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda bu senaryoların normatif değerlerinin de olduğuna dikkat çekerler. Belirli bir olayı tecavüz olarak nitelendirmek için senaryoda tanımlanan özelliklere uyması gerekir. Bir çok çalışmada tipik ya da gerçek tecavüz olayı, tanınmayan birisi tarafından, karanlıkta pusu kurularak ve fiziksel güç kullanılarak kurbanın istenilenleri yapmak zorunda kaldığı cinsel saldırı olarak tanımlanmıştır (Ryan, 1988). Bazı spesifik tecavüz olayları gerçek tecavüzden ayrılır. Örneğin iki tarafın eskiden tanışıyor olması, fiziksel tehditten ziyade sözel olarak baskı yapılması gibi durumlarda kurulan ilişkiler çok az insan tarafından tecavüz olarak algılanmaktadır (Burt ve Albin, 1981).

Bir grup öğrenciden gerçek tecavüz ile şüpheli (dubious) tecavüz şikayetlerini tanımlamaları istendiğinde gerçek tecavüzü, yabancı biri tarafından fiziksel güç kullanılarak yapılan ve kurbanın direnç gösterdiği bir durum olarak tanımladıkları görülmüştür. Şüpheli tecavüz olayının ise kurban ve saldırganın birbirini tanıması, kurbanın hafif alkollü olması ve direnç göstermemesi, olayın kurbanın ya da saldırganın evinde olması gibi tipik bazı özellikleri olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca bu iki tecavüz olayında saldırının kurban için psikolojik sonuçları da birbirinden farklı olarak değerlendirilmiştir. Gerçek tecavüzün

kurban için ciddi sonuçlar doğurduğu düşünülürken şüpheli tecavüz ise daha hafif bir durum olarak değerlendirilmiştir (Krahe,1991).

Yabancı bir saldırganın tecavüzü sadece kurbanın ve saldırganın sosyal algısını etkilemekle kalmaz aynı zamanda kadının kendisini tecavüz kurbanı olarak adlandırmasını da etkiler. Cinsel ilişkiye zorlanma deneyimi olan iki farklı kadın grubunun birindeki kadınların kendilerini kurban olarak nitelendirdikleri diğer bir gruptaki kadınların ise kendilerini kurban olarak adlandırmadıkları bulunmuştur. Kendilerini tecavüz kurbanı olarak algılayan kadınlardan elde edilen tecavüz senaryolarında, eskiden tanınan bir kişi tarafından ev ortamında kurbanın itirazlarına rağmen gerçekleşen ilişki tecavüz olarak tanımlanırken, kendilerini kurban olarak görmeyen kadınlardan elde edilen senaryolarda ise daha çok tanınmayan bir kişi tarafından silah zoruyla ve ev dışında yapılan saldırı tecavüz olarak tanımlanmaktadır (Kahn, Mathie ve Torgler, 1994).

Tecavüze ilişkin yaygın senaryo, yabancı bir kişinin fiziksel güç kullanımını içeren saldırıyla sınırlandırılınca zorla kurulan cinsel ilişkiler bu gruba dahil edilemez. Bu tür zorlamaya dayalı davranışlar tecavüz olarak nitelendirilmezse önemsiz olarak algılanmaya ve zaman içinde de şüpheli tecavüz olarak görülmeye başlanır. Bu durumda da gerçek tecavüz senaryosu eskiden tanışan insanların ilişkilerindeki ve çıkmalarda yaşanan cinsel saldırganlığın gözden kaçırılmasına hizmet etmeye başlar (Bechhofer ve Parrot ,1991).

Bridges ve McGrail'in (1989) yaptıkları çalışmada hem kadınların hem de erkeklerin tanıdık birinin tecavüzünden çok yabancı birinin tecavüzünde saldırganına daha fazla sorumluluk yükledikleri görülmüştür. Kurbanın alkollü olduğu koşulda kurbanın kendisine daha

çok sorumluluk yüklenirken, saldırgan alkollü olduğunda ise saldırgan daha az sorumluluk yüklenmektedir.

Daha önce yapılan çalışmalarda yabancı birinin tecavüzü ile tanıdık birinin tecavüzüne ilişkin tepkilerde bireysel farklılıklar olduğu görülmüştür. Aşırı toplumsal cinsiyet rolü kalıp yargılarına sahip olan kişiler tanıdık birinin tecavüzünde toplumsal cinsiyet rolü kalıp yargıları çok katı olmayanlara göre, tecavüze uğrayanın cinsel olarak uyarılmış olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Düşük cinsiyet rolü kalıp yargılı olmak isteğe dayalı gerçekleşen cinsel ilişkiye kıyasla çok az bireyin yabancı birinin ya da tanıdık birinin tecavüzü ile uyarılmış olacağını düşünme ile ilişkili çıkmıştır, ancak yüksek cinsiyet rolü kalıp yargılı bireylerde böyle farklılaşan bir etki bulunmamıştır. Bu grup içinde rapor edilen cinsel olarak uyarılma oranı en fazla tanıdık birinin tecavüzüyle ilgilidir (Check ve Malamuth,1983).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadının tanıdık birinin tecavüzüne ilişkin algısını da etkilemektedir. Kurbanına ilişkin suçlamaların oranında artış olduğu görülmekle birlikte, geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip kadınların, geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip olmayan kadınlara göre tecavüzcüyü daha az suçladıkları görülmüştür (Snell ve Godwin, 1993). Ancak bu bulgular yapılan çalışmaların hepsi tarafından desteklenmemiştir (Bostwick ve DeLucia, 1992; Muehlenhard, Friedman ve Thomas, 1985).

Daha önce de ifade edildiği gibi tecavüzün sadece gerçek tecavüz senaryolarıyla sınırlı tutulması, tecavüzü destekleyici tutumların yaygınlaşmasına, cinsel ilişkiye girebilmek için zor kullanılmasının kabul edilebilir olarak algılanmasına ve istenmeyen cinsel ilişkinin sonuçlarının göz ardı edilmesine yol açmıştır. Gerçek tecavüz senaryolarının tutumsal

bulguları arasında “tecavüz mitinin onaylanması” kavramının ayrı bir önemi vardır. Tecavüz mitleri, kalıp yargılara tecavüze, kurbanına ve saldırganına ilişkin yanlış inanışları ifade etmektedir. Yapılan bir çalışmada, deneklerin, her dört kadından birinin tecavüze uğramış olmaktan biraz keyif alacağına inandıkları bulunmuştur. Yine aynı denekler erkek nüfusun yarısının yakalanmayacağını ve cezalandırılmayacağını bilse tecavüz girişiminde bulunacağına inandıklarını ifade etmişlerdir (Malamuth, Haber ve Fescbach, 1980).

Sonuç olarak, tecavüz mitini onaylayanların daha sınırlı bir tecavüz tanımları olduğu ve tecavüzden sadece yabancı birinin tecavüzünü anladıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, erkeklerde, tecavüz mitini onaylamayla cinsel saldırganlık davranışı gösterme arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Tipik cinsel saldırının kalıp yargısal tanımlaması ile tecavüz mitinin onaylanması arasındaki bağlantının ergenlerde kurulmuş olduğu saptanmıştır. Ergenlik dönemindeki erkekler, tecavüz mitlerini onaylamaya ergen kadınlardan daha fazla eğilim göstermektedir. Cinsel saldırılarla ilgili olarak fonksiyonel olmayan bu tutumların değiştirilmesini amaçlayan önlemlerin alınmasına gerek vardır (Anderson, Cooper ve Okamura, 1997; Lonsway ve Fitzgerald, 1994).

Bu tür tutum değişikliklerini oluşturmak için yapılan müdahale çalışmalarının sadece bireye yönelik değil, aynı zamanda global sosyal iklime, miras bırakılan ataerkil güç hiyerarşisine, erkeğin cinsel hak olarak gördüklerine, kişilerarası şiddetin onaylanmasına, tecavüzü destekleyici tutumlara ve saldırgan davranışlara yönelik olmalıdır. Birey merkezli stratejilerde erkeğin tecavüzü destekleyici tutumlarının değiştirilmesi ve kadında şiddete yatkın durumlara ilişkin farkındalık yaratılması önemli

hedefler olarak belirlenmiştir. Ancak erkeğin tecavüz mitini onaylamasının azaltılmasına yönelik olarak yapılan çalışmaların hepsinin başarılı olmadığını belirtmek gerekmektedir; elde edilen sonuçların bir kısmında niyetlerinin azalmadığı geri kalanlarda ise kurbanı suçlamanın ve tecavüzcüyle özdeşim kurmanın arttığı görülmüştür. Anderson ve arkadaşları (1997) kadınlarla yaptıkları çalışmada, cinsel saldırganlığa maruz kalmış ya da kurbanla bağlantı kurmuş olan kadınların tecavüze karşı daha olumsuz tutum belirtmeleri beklenmiş ancak bu beklenti karşılanmamıştır. Araştırmacılar, bu olumsuz bulgudan hareket ederek müdahale çabalarının kurbanın kendisini suçlama eğilimini önlemeye yönelik olması gerektiğini belirtmişlerdir. Kahn ve arkadaşlarına (1994) göre isteğe dayalı olmadan gerçekleşen cinsel ilişki yaşamış kadınlar kendilerini cinsel saldırının kurbanı olarak tanımlamamaktadırlar, çünkü kurban olma yaşantıları onların tecavüz senaryolarının sınırları dışında kalmaktadır.

Sosyal bilişsel perspektif açısından, “gerçek tecavüz” kalıp yargısının daha kapsayıcı bir cinsel saldırganlık anlayışı içinde ele alınması ve sosyal olarak paylaşılan cinsel senaryolardan şiddetin ve zorlamanın çıkarılması, tecavüzü önleme programlarının en önemli iki amacı olmalıdır.

Kaynaklar

- Abbey, A. (1991). Misperception as an antecedent of acquaintance rape: A consequence of ambiguity in communication between woman and men. A. Parrot ve L. Bechhofer, (Ed.), *Acquittance rape: The hidden crime* içinde (96-111). New York: Wiley.
- Abbey, A., Ross, L. T., McDuffie, D. ve McAuslan, P. (1996). Alcohol and dating risk factors for sexual assault among college woman. *Psychology of Woman Quarterly*, 20, 147-169.
- Alkins, C., Desmarais, S. ve Wood, E. (1996). Gender differences in scripts for different types of dates. *Sex Roles*, 34, 321-336.
- Anderson, K. B., Cooper, H. ve Okamura, L. (1997). Individual differences and attitudes toward

rape: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 295-315.

Bechhofer, L. ve Parrot, A. (1991). What is acquaintance rape? A. Parrot ve L. Bechhofer, (Ed.), *Acquittance rape: The hidden crime* içinde (9-25). New York: Wiley.

Bostwick, T. D. ve DeLucia, J. L. (1992). Effects of gender and specific dating behaviors on perceptions of sex willingness and date rape. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 11, 14-25.

Bridges, J. S. ve McGrail, C. A. (1989). Attributions of responsibility for date stranger rape. *Sex Roles*, 21, 273-286.

Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 217-230.

Burt, M. R. ve Albin, R. S. (1981). Rape myths, rape definitions, and probability of conviction. *Journal of Applied Social Psychology*, 11, 212-230.

Check, J. V. P. ve Malamuth, N. M. (1983). Sex role stereotyping and reactions to depictions of stranger versus acquaintance rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 344-356.

Eron, L. D. (1987). The development of aggressive behavior from the perspective of a developing behaviorism. *American Psychologist*, 42, 435-442.

Hickson, F. C. I., Davies, P. M., Hunt, A. J., Weatherburn, P., McManus, T. J. ve Coxon, A. P. M. (1994). Gay men as victims of nonconsensual sex. *Archives of Sexual Behavior*, 23, 281-294.

Howard, J. A. (1984). The “normal” victim: The effects of gender stereotypes on reactions to victims. *Social Psychology Quarterly*, 47, 270-281.

Huesmann, L. R. (1988). An information processing model for the development of aggression. *Aggression Behavior*, 11, 13-24.

Huesmann, L. R. (1998). The role of social information processing and cognitive schema in the acquisition and maintenance of habitual aggressive behavior. R. G. Geen ve E. Donnerstein, (Ed.), *Human aggression: Theories, research, and implications for social policy* içinde (73-109). San Diego, CA: Academic Press.

Jakson, S. (1978). The social context of rape : Sexual scripts and motivation. *Women's Studies International Quarterly*, 1, 27-38.

Kahn, A. S., Mathie, V. A. ve Torgler, C. (1994). Rape scripts and rape acknowledgement. *Psychology of Women Quarterly*, 18, 53-66.

Koss, M. P., Gidycz, C. A. ve Wisniewski, N. (1987). The scope of rape: Incidence and prevalence of sexual aggression and victimization in a national sample of higher education students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 162-170.

Koss, M. P. ve Oros, C. J. (1982). Sexual Experiences Survey: A research instrumental investigating sexual aggression and victimization. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50, 455-457.

Krahé, B. (1991). Social psychological issues in the study of rape. W. Stroebe ve M. Hewstone, (Ed.), *European review of social psychology* (Vol. 2) içinde (279-309). Chichester, England: Wiley.

Krahé, B., Scheinberger-Olwig, R. ve Waizenhöfer, E. (1999). Sexuelle aggression

zwischen jugendlichen: Eine Prävalenzerhebung mit Ost-West-Vergleich (Sexual aggression among adolescents: A prevalence study including an East-West comparison). *Zeitschrift für Sozialpsychologie*, 30, 165-178.

Lonsway, K. A. ve Fitzgerald, L. F. (1994). Rape myths: In review. *Psychology of Women Quarterly*, 18, 133-164.

Malamuth, N. M., Haber, S. ve Feshbach, S. (1980). Testing hypotheses regarding rape: Exposure to sexual violence, sex differences, and the "normality" of rapists. *Journal of Research Personality*, 14, 121-137.

Malamuth, N. M. ve Heilmann, M. F. (1998). Evolutionary psychology and sexual aggression. C. B. Crafford ve D. L. Rebs, (Ed.), *Handbook of evolutionary psychology: Ideas, issues, and applications* içinde (515-542). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Miller, B.C., Christopherson, C. A. ve King, P. K. (1993). Sexual behavior in adolescence. T. P. Gulotta, G. R. Adams ve R. Montemayor, (Ed.), *Adolescent sexuality* içinde (57-76). Newbury Park, CA: Sage.

Moore, S. ve Rosenthal, D. (1993). *Sexuality in adolescence*. London: Routledge.

Mosher, D. L. (1991). Macho men, machismo, and sexuality. *Annual Review of Sex Research*, 2, 199-249

Mosher, D. L. ve Sirkin, M. (1984). Measuring a macho personality constellation. *Journal of Research in Personality*, 18, 150-163.

Muehlenhard, C. L., Friedman, D. E., ve Thomas, C. M. (1985). Is date rape justifiable? The effects of dating activity, who initiated, who paid, and men's attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 9, 297-309.

Muehlenhard, C. L. ve Hollabaugh, L. C. (1988). Do women sometimes say no when they mean yes? The prevalence and correlates of women's token resistance to sex. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 872-879

Muehlenhard, C. L. ve McCoy, M. L. (1991). Double standart/double bind: The sexual double standard and women's communications about sex. *Psychology of Women Quarterly*, 15, 447-461.

Oliver, M. B. ve Hyde, J. S. (1993). Gender differences in sexuality: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 114, 29-51.

O'Sullivan, L. F. ve Allgeir, E. R. (1994). Disassembling a stereotype: Gender differences in the use of token resistance. *Journal of Applied Social Psychology*, 24, 1035-1055.

Rose, S. ve Frieze, I. H. (1989). Young single's scripts for a first date. *Gender and Society*, 3, 258-268.

Rose, S. ve Frieze, I. H. (1993). Young singles' contemporary dating scripts. *Sex Roles*, 28, 499-509.

Ryan, K. M. (1988). Rape and seductions scripts. *Psychology of Women Quarterly*, 12, 237-245.

Sanday, P. R. (1981). The socio-cultural context of rape: A cross-cultural study. *Journal of Social Issues*, 37 (4), 5-27.

Schank, R. ve Abelson, R. (1997). *Scripts, plans, goals, and understanding: An inquiry into human knowledge structures*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Shotland, R. L. ve Hunter, B. A. (1995). Women's

"token resistant" and compliant sexual behaviors are related to uncertain sexual intentions and rape. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 226-236.

Simon, W. ve Gagnon, J. H. (1986). Sexual scripts: Permanence and change. *Archives of Sexual Behavior*, 15, 97-120.

Snell, W. E. ve Godwin, L. (1993). Social reactions of to depictions of causal and steady acquaintance rape: The impact of AIDS exposure and stereotypic beliefs about women. *Sex Roles*, 29, 599-616.

Sprecher, S., Hetfield, E., Cortese, A., Potapova, E. ve Lewitskaya, A. (1994). Token resistance to sexual intercourse and consent to unwanted sexual intercourse: Collage students' dating experiences in three countries. *Journal of Sex Research*, 31, 125-132.

van Wie, V. E., Gross, A. M. ve Marx, B. P. (1995). Females' perception of date rape: An examination of two contextual variables. *Violence Against Women*, 1, 351-365.

* Krahe, B. (2000). Sexual scripts and heterosexual aggression. T. Eckes ve H. M. Trautner, (Ed.), *The developmental social psychology of gender* içinde (273-292). London: Lawrence Erlbaum Associates.